

## ПЛЕНАРНІ ДОПОВІДІ

**Каракаш Ілля Іванович**

*Національний університет «Одеська юридична академія»  
професор кафедри аграрного, земельного та екологічного права,  
доктор юридичних наук, професор*

### **СТАНОВЛЕННЯ ПРОФЕСОРА ЮРІЯ МИКОЛАЙОВИЧА ОБОРОТОВА ЯК ГРОМАДЯНИНА, ВЧЕНОГО І ВИКЛАДАЧА**

На конференціях, «круглих столах» чи наукових симпозіумах, присвячених пам'яті відомих і високоповажних людей, мені в основному доводилось виступати із спогадами про своїх вчителів, наставників і керівників. А у даному випадку доводиться розповідати про свого однолітка, товариша і колегу, з яким наше доросле формування і фахове становлення проходило одночасно, по суті в середовищі одного колективу і під впливом наших спільних вчителів. Можливо, цим пояснюється наше наукове одностовість, схожі оцінки різноманітних суспільних явищ і багатьох життєвих ситуацій, однакове сприйняття наших наукових досягнень і негативне ставлення до марно втраченого часу на побутову, адміністративну і громадську суєту. Пройшов майже рік, як не стало Юрія Миколайовича, а я з кожним днем все ближче відчуваю його відсутність, відсутність людини, з якою можна було поговорити, що називається «по душам», з якою можна було порадитись, який можна було довіряти свої роздуми, сумніви і оцінки.

Ю. М. Оборотова я знав з часів, коли він ще не був ані доктором юридичних наук і професором, ані Заслуженим юристом України і членом-кореспондентом Національної академії правових наук України, ані завідувачем кафедри теорії держави і права (пізніше загальнотеоретичної юриспруденції) і проректором з наукової роботи Національного університету «Одеська юридична академія», з часів, коли він був просто Юрієм Оборотовим, тобто з ранніх студентських років навчання на юридичному факультеті Одеського державного університету ім. І. І. Мечнікова. Незважаючи на те, що ми вже навча-

лись на третьому курсі, першокурсник Оборотов привертав увагу своєю дорослістю і серйозністю. Можливо це було проявом того, що він вже був студентом і пройшов навчання в технікумі залізничного транспорту, мав певний досвід практичної роботи і встиг пройти строкову військову службу.

Однак моє більш тісне знайомство з Юрієм відбулося на третьому курсі його навчання на юридичному факультеті, коли мною, головою студентського наукового товариства факультету, студентська робота (тему вже не пам'ятаю) була направлена на Всесоюзний конкурс і одержала солідну призову премію. Це був науковий тріумф в університеті й особисте досягнення Юрія Оборотова на факультеті, оскільки у відродженому юрфаку такого ще не було. На мою думку, саме з цього розпочався науковий шлях майбутнього талановитого вченого-правознавця. Згодом будучи аспірантом, я пішов на «підвищення», ставши головою СНО університету, а факультетську студентську науку передав Юрію Оборотову, який тепер сам відбирав, оформляв і направляв студентські роботи на конференції та конкурси.

Можна дещо згадати з того періоду у наших стосунках в навчальному процесі. Саме на курсі Юрія Оборотова, Юрія Алєніна, Василя Усенка, Олександра Лучка, Бориса Попова та інших студентів, які були трохи старшими за мене, розпочиналася моя викладацька діяльність. Справа в тім, що всі ми жили і щоденно спілкувались в одному гуртожитку: разом вечеряли, разом відвідували танці в холі гуртожитку, разом вранці їхали на заняття. При цьому слід надати належне вихованості студентів того часу: ані словом, ані навіть натяком, вони на факультеті не надавали привів до панібратства чи неповаги до мене як молодого викладача, при усьому тому, що вчора в одній кімнаті ми разом розглядали проблемні питання, вирішувала надане завдання, а інколи пили не лише гарячий чай. Моя вдячність студентам курсу Ю.М. Оборотова завжди була і залишається безмежною, позаяк не стільки я впливав на їх відношення до мене, скільки вони надавали приклад дотримання «субординації» з викладачем.

По завершенню навчання на факультеті з відзнакою Ю.М. Оборотов був прийнятий на роботу в якості асистента кафедри теорії та історії держави і права, і саме з цього часу ми вже стали і колегами

по роботі, але все більше зустрічались і працювали в науковій бібліотеці університету. Юрій Миколайович завжди відрізнявся своєю цілеспрямованістю, ретельністю і зосередженістю. Пам'ятаю надто визначну подію того часу, коли молодий викладач юрфаку Юрій Оборотов в процесі глибокого опрацювання робит Г. В. Плеханова, яким він тоді захоплювався, виявив дві статті невідомого автора, які, як згодом з'ясувалось, належали перу молодого Володимира Ульянова (Леніна), що не увійшли в повне зібрання творів вождя. На той час це вважалося відкриттям в сфері гуманітарних (суспільних) науках, після чого можна було і дисертацію не захищати. Стали поступати різні привабливі пропозиції щодо переходу на роботу в престижні академічні заклади науки. Проте Юрій Миколайович як людина скромна з усталеними поглядами не піддався спокусі й залишився відданим юриспруденції.

Не можу утриматись від розповіді прояву Юрієм Оборотовим справжньої людяності щодо ставлення особисто до мене. У студентські роки ми жили надто скромно, і вислів «бідні студенти» відповідало цьому визначенню. Тому більшість з нас поряд з навчанням старався десь працювати і заробляти собі на життя. Особливо поширеним і офіційно визнаним тоді був, т.з. третій семестр, коли студенти під час своїх канікул у складі будівельних загонів відправлялись до Казахстанської цілини, Сибірської тайги чи на північ аж до Заполяр'я. У 1970 році ми опинились в будзагоні у тайожному поселенні та за акордним будівельним договором мали звести різні об'єкти, у т.ч. невеликий готель, який не встигли завершити до від'їзду. А це означало велику втрату заробітку для усього загону. Тому ми удвох, а також командир і майстер будзагону вирішили залишитись ще на два-три тижні для завершення і здачі в експлуатацію цього злочасного об'єкта.

Після тижневої надзвичайно напруженої роботи у мене відкрилася стара спортивна травма, і мною була повністю втрачена працездатність. Це означало майже трагедією для всіх: з одного боку я не міг від'їхати, оскільки втрачалась «парність» у виконанні робіт, а з іншого – не можна було залишатись тягарем для товаришів. На третій день після «загального консилиуму» було вирішено відправити мене

поїздом до Нижнього Тагілу, звідти – до Свердловська і далі в Одесу. Через п'ять чи шість днів я добрався до Одеси, де у повному розпалі гуляла холера. Проте, за сприянням декана факультету професора Колмакова В. П. я все ж був прийнятий до обласної лікарні. Яким ж було моє здивування коли майже через місяць Юрій Миколайович знайшов мене у травматологічному відділенні Слобідської лікарні. Моя радість була настільки велика, що ми не могли розлучитись і проговорили півдня. Під кінець нашої розмови Юрій Миколайович передав мені 1200 рублів (на той час величезна сума) у супроводі дорогих для мене слів: «тільки ти не думай, що це благодійність на лікування, це твоя доля заробітку за відпрацьований час». Лише після цього мене перестали терзати думки про те, що я його підвів, залишивши одного для виконання робіт за двох.

Юрій Миколайович був надто емоційною і чутливою людиною, він гостро реагував на несправедливі вчинки і неправдиві розмови, а прояви принциповості були притаманні його натурі. Так було коли він з університетської кафедри перейшов на роботу в президентський Інститут державного управління. Така неприйнятна ситуація змусила його звіти перейти у приватний університет підприємництва і права, який саме ним був поставлений у якості навчального закладу, проте це не одержало належної оцінки з боку молододосвідчених профанів його керівництва.

Проте немає «худа без добра», оскільки саме такі ситуації привели Юрія Миколайовича у новостворену Одеську державну юридичну академію, нині – Національний університет «Одеська юридична академія». Тут невтомна працелюбність Ю. М. Оборотова, його природна якість дослідника та сумлінного викладача одержали найбільший творчий розмах і найвищий розквіт. У самий початковий період заснування юридичної академії молодий і енергійний доцент очолив кафедру теорії держави і права, яку згодом реорганізував у кафедру загальнотеоретичної юриспруденції.

Наукові праці і публікації з актуальних проблем теорії та методології права виходили один за одним. При цьому у Юрія Миколайовича було інтуїтивне відчуття нового, витребуваного суспільством. Саме у цей період з'являються оригінальні дослідження «Традиции

и новации в правовом развитии» (2001), «Традиції та оновлення в правовій сфері: питання теорії» (2002), актуальні статті «Філософія права і методологія юриспруденції» (Проблеми філософії права, 2003), «Церковне право у вітчизняній правовій традиції» (Наукові праці НУ «ОЮА» 2003), «Постмодерн: інше розуміння і визначення права» (Юридичний вісник, 2003) та інші праці. Результатом такої плідної наукової праці став захист докторської дисертації на тему «Традиции и новации в правовом развитии: общетеоретические аспекты».

Яскраво і результативно проявився організаторський талант професора Ю. М. Оборотова на посаді проректора з наукової роботи у 2005–2010 роках. Ювілейне видання «Тріумфальне десятиліття», що присвячене становленню Національного університету «Одеська юридична академія» і, яке підготовлено до видання за редактуванням професора Ю. М. Оборотова, здобуло справжню славу і визнання нашому навчальному закладу.

Неможливо оминати й визначну діяльність професора Ю. М. Оборотова в якості викладача і вихователя студентської молоді та – як талановитого лектора з природним володінням майстерністю оратора. Мені доводилось слухати численні виступи і доповіді Юрія Миколайовича на методологічних семінарах і засіданнях вченої ради, публічні лекції для населення за програмами товариства «Знання» і проблемні лекції для студентів і аспірантів. Їм завжди і однаково були притаманні глибока змістовність і мовна доступність, логічна послідовність і переконлива аргументованість, правдивість і відвертість. Недарма професор Ю. М. Оборотов досі серед студентства посідає найвищий рейтинг. Цей феномен, на мій погляд, пояснюється тим, що він поважав особистість студента, любив студентів і вони відповідали йому взаємністю.

Безумовно, серед учасників конференції є його учні, вчені, викладачі і співпрацівники, які краще знали професора Ю. М. Оборотова і більш змістовно можуть розповісти про його науково-педагогічну діяльність. Мені ж хотілось розповісти про те, що мені є дорогим і пам'ятним, що мені відчутно не вистачає через відсутність професора Юрія Миколайовича Оборотова.